

IWONA JANICKA
Uniwersytet Łódzki

STYLE KOMUNIKACJI W ZWIĄZKACH KOHABITACYJNYCH

Komunikacja w związkach trwałych powinna prowadzić do ciepłego i efektywnego porozumiewania się partnerów. Werbalne i niewerbalne przekazy uznaje się bowiem za znaczące dla satysfakcji (Braun-Gałkowska, 2003; Dindia, Fitzpatrick, 1985; Gottman, 1979; Holman i in., 2001; La Coste, Ginter, Whipple, 1987; Noller, 1980; Rostowski, 1987) oraz dla rozwoju więzi i miłości (Braun-Gałkowska, 1985; Ryś, 1996; Rostowska, 2008; Kaźmierczak, Płopa, 2012). Komunikacja umożliwia poznanie potrzeb partnera, dopasowanie swego zachowania do zmieniającej się sytuacji oraz modyfikację obrazu własnej roli (Grzesiuk, 1994; Harwas-Napierała, 2014). Szczególnie ważne są: „odsłanianie się”, wynikające ze wzajemnego zaufania do siebie i odczuwanej intymności, ale również otwartość na treści werbalne i niewerbalne przekazywane przez partnera (Janicka, Niebrzydowski, 1994; Nęcki, 2000). Komunikacja partnerów będących w związkach trwałych ma swoją specyfikę, która odróżnia ją od innych form komunikacji. Dobra komunikacja to proces obejmujący nawyk słuchania, swobodę ekspresji, zrozumienie i akceptację. Towarzyszą jej dążenie do zgody, unikanie konfliktów poprzez zmianę tematu oraz niewerbalne pozytywne przekazy. Natomiast zła komunikacja jest ograniczona przez krytycyzm, brak zaufania i akceptacji. Właściwe są tu zachowania przymusowe, dłużej trwające sceny konfliktowe, skłonności do dekodowania przekazów partnera jako bardziej negatywnych, niż było to zamierzeniem nadawcy (Dindia, Fitzpatrick, 1985; Gottman, 1979; La Coste, Ginter, Whipple, 1987). Negatywne strategie komunikacyjne mają zwykle charakter destruktywny. Ich przejawem jest

niepodejmowanie rozmów, dystansowanie się, korygowanie, pouczanie, sarkazm, poniżanie partnera (Rostowska, 2008).

Badania psychologiczne jednoznacznie podkreślają znaczenie komunikacji dla prawidłowych relacji w bliskich związkach emocjonalnych. Komunikacja jest procesem, którego rozwój zależy od jakości interakcji osób komunikujących się, ale również na nią wpływa. Stąd ważne jest, jak bliski związek tworzą komunikujący się partnerzy i czy wypracowany wcześniej sposób komunikowania się będzie sprzyjał rozwojowi związku czy prowadził do jego dezintegracji. Stąd style komunikacji partnerów są nie tylko przedmiotem badań, lecz także stanowią istotny wymiar terapii par. Praktyka terapeutyczna koncentruje się przede wszystkim na budowaniu umiejętności komunikacyjnych (Rhoades, Stanley, Markman, 2009). Wykorzystywane są specjalnie opracowane programy komunikacyjne dla par. Ocenia się, że u par, biorących w nich udział, obniżeniu ulegają skłonności do biernego konfliktu (Karahana, 2007). Taki proces terapeutyczny jest szczególnie trudny, ponieważ na kształtowanie się stylów komunikacji wpływa wiele czynników. Należą do nich te indywidualne: osobowość, temperament, płeć (Harwas-Napierała, 2008, 2014; Ivy, Backlund, 2016; Lipińska-Grobelny, 2008; Niebo i in., 2006), jak i relacyjne, mające swe źródło w uwarunkowaniach rodzinnych, ale również związane z szeroko rozumianymi doświadczeniami społecznymi (Rostowska, 2008; Harwas-Napierała, 2014; Farnicka, Liberska, 2014). Umiejętności komunikacyjne kształtują się zwykle w rodzinie pochodzenia, a dalej modyfikowane czy dostosowywane są przede wszystkim do głównego i obecnie najbardziej znaczącego dla człowieka środowiska zawodowego. Wymagane kompetencje komunikacyjne w miejscu pracy osadzają się na dbałości o interesy firmy lub/i własne. Ich wzmocnienie osłabia otwartość na potrzeby innych ludzi. Stąd partnerzy wnoszą w związek nabyte wcześniej, często różne i nie zawsze pożądane umiejętności komunikacyjne, których konfrontacja wyznacza wzajemne relacje. Ich jakość zależy od tego, czy oboje dążą do porozumienia wymagającego otwartości na partnera, wzajemnej bliskości i wsparcia, czy umacniają wypracowane wcześniej indywidualistyczne formy komunikacji.

Współcześni dorośli coraz później wchodzą w trwałe związki emocjonalne. Zwykle też rezygnują z małżeństwa na rzecz związku niezalegalizowanego i mniej zobowiązującego, jakim jest kohabitacja¹. Potwierdzają to badania światowe i polskie. Najwięcej kohabitacji – 90% (wśród wszystkich związków) odnotowano w Norwegii (Mortensen i in., 2012). W Stanach Zjednoczonych takich par jest ok. 60% (Hsueh, Morrison, Doss, 2009). W Polsce zgodnie z danymi GUS-u jest 397 tysięcy takich związków (*Rocznik demograficzny 2012*, 2012). Osoby kohabujące traktują związek jako próbę wspólnego życia czy zweryfikowania partnera jako ewentualnego małżonka. Przejawem ich

¹ Kohabitacja to współzamieszkiwanie kobiety i mężczyzny połączonych intymną, bliską więzią (Gold, Sen, Hayward, 2010).

niezależności jest nie tylko niechęć do formalnego związku, lecz także koncentracja na własnych potrzebach (Janicka, 2008, 2014). Ogranicza to możliwości rozwoju otwartej i wspierającej komunikacji. Ostatecznie coraz trudniej o pożądaną partnerską (Grzesiuk, 1979, 1994; Harwas-Napierała, 2008; Rostowska, 2008), określaną jako wzajemny i współzależny (Grove, 2016; Wojciszke, Szelandak, 2010) czy zorientowaną na potrzeby partnera – wrażliwy (Merrill, Reid, 1981; Noller, Feeney, 2002) styl komunikacji, co nie sprzyja budowaniu i podtrzymywaniu bliskich związków interpersonalnych.

Strukturę i jakość interakcji między partnerami wyznaczają style zachowań komunikacyjnych, które można podzielić na te z przewagą wrażliwości lub asertywności. Wrażliwość (reaktywność) i asertywność (stanowczość), ujawniające się w postaci zachowań werbalnych i niewerbalnych, stanowią podstawowe wymiary interakcji komunikacyjnych. Sposób komunikacji zarówno niewerbalnej – zachowywania się, jak i werbalnej – mówienia wpływają na aktywność partnera interakcji (Merrill, Reid, 1981). Jednostka wrażliwa będzie bardziej nastawiona na potrzeby i problemy drugiej osoby niż własne. Przeciwnie partner asertywny będzie dążył przede wszystkim do zachowania własnego ja, będzie bardziej skuteczny w realizacji własnych planów i zamierzeń, niekoniecznie współpracujący. Stąd styl komunikowania się partnerów określa układ ról i zależności w związku, jaki tworzą.

Typologia zachowań asertywnych E.D. Gambbrill określa asercje zarówno w kontekście negatywnym, jak i pozytywnym. Na jej podstawie należy wnioskować, że komunikaty osoby asertywnej częściej nasycone są odmową, żądaniem zmiany, ochroną przed przerwaniem wypowiedzi czy czynności niż akceptowaniem przede wszystkim zachowań drugiej osoby o zabarwieniu pozytywnym i korzystnym. W takiej sytuacji jednostka może reagować asercją pozytywną związaną z wyrażaniem podziękowania, uznania, radości. Badania wskazują na różnice w komunikowaniu się kobiet i mężczyzn. Kobiety mają trudności z asercją negatywną, natomiast mężczyźni z pozytywną (za: Oleś, 1998; Rostowska, 2008). Asertywność traktowana jest jako atrybut skuteczności zadaniowej i zdrowia psychicznego człowieka. W bliskich związkach interpersonalnych bardziej pożądana jest wrażliwość na drugiego człowieka, nastawienie na jego potrzeby niż rezygnacja z zachowania własnej niezależności. Szczególnie niebezpieczna jest asertywność partnerów w czasie ich nieporozumień i kłótni, co zdaniem M. Oleś (1998) wpływa destrukcyjnie na związek.

Niewątpliwie nie można postawić ostrych granic między wrażliwością a asertywnością. Któryś z tych stylów może dominować w zależności od kontaktów czy sytuacji społecznych. Zgodnie z klasyfikacją D.W. Merilla i R. Reida (1981), wynikającej z zestawienia wyników wysokich i niskich wrażliwości i asertywności, należy wskazać, iż bardziej pożądaną dla bliskich związków interpersonalnych będzie styl przyjacielski, który charakteryzuje wysoki poziom reaktywności a niski asertywności, niż styl kierowniczy, w którym asertywność dominuje nad reaktywnością.

CEL BADAŃ

Celem badań było określenie stylów komunikacyjnych właściwych dla partnerów ze związków niemałżeńskich – kohabitacyjnych. Uzasadnieniem podjętych badań było poszukiwanie przyczyn mniejszej trwałości związków kohabitacyjnych w porównaniu z małżeńskimi, co znajduje potwierdzenie w badaniach prowadzonych w różnych krajach (Ambert, 2009; Gold, Sen, Hayward, 2010; Goodmam, Greaves, 2010; Kwak, 2005; Mortensen i in., 2012; Nave-Herz, 2002; Slany, 2002). Niestabilność związków kohabitacyjnych wyjaśnia się niezależnością i niskim zaangażowaniem interpersonalnym partnerów (Janicka, 2008; Jamieson i in., 2002; Rhoades, Stanley, Markman, 2012b), większymi, w porównaniu z małżeństwami, skłonnościami do zachowań konfliktowych (Hahlweg, 1996; Janicka 2009) oraz – co się z tym wiąże – słabszymi umiejętnościami komunikacyjnymi (Orly, Haze, 2011). Przyjęto, za T.G. Grove (2016), że zachowania komunikacyjne partnerów zależą od tego, jak postrzegają oni charakter swojej relacji, co tłumaczy porównywanie stylów konwersacji osób kohabituujących i małżonków.

OSOBY BADANE

Oceniono wyniki 120 par heteroseksualnych (240 osób), żyjących w związku nieformalnym. Grupę kontrolną stanowiło 140 małżeństw (280 osób). W sumie przebadano 520 osób w wieku od 21 do 44 lat. Staż wspólnego życia badanych par wynosił od 2 do 11 lat.

Zbadano małżonków odpowiadających wiekiem, wykształceniem, stażem parom kohabituującym. Większość badanych miała wykształcenie wyższe (53% kohabituujących i 43,8% małżonków) i średnie (36,9% kohabituujących i 41,5% małżonków), nieliczni mieli wykształcenie podstawowe (10,1% kohabituujących oraz 14,7% małżonków). Wykształcenie wyznacza status społeczny, zawodowy i ekonomiczny związku oraz, zgodnie z badaniami, szczególnie korzystna jest homogamia wykształcenia. Wybrano związki, w których partnerzy reprezentowali podobny poziom wykształcenia, co zdaniem R. Nave-Herz (2003) sprzyja trwałości związków, zwłaszcza niemałżeńskich.

Nie udało się jednak ujednoczyć obu grup ze względu na posiadanie dzieci. Zdecydowana większość par w grupie badanych małżeństw ma dzieci (82,1%), co dotyczy niewielu par kohabituujących (17,5%). W rodzinach poślubionych wiek dzieci wynosił od 4 miesięcy do 12 lat. Wszyscy badani małżonkowie byli biologicznymi rodzicami swoich dzieci. Pary kohabituujące miały dzieci w wieku od 1 roku do 19 lat.

Biorąc pod uwagę to, że nieporozumienia między partnerami powodowane są ich trudnymi warunkami ekonomicznymi, dobór grupy do badań uwzględniał jedynie te pary, które nie zgłaszały wyraźnych problemów związanych z egzystencją (np. długotrwały brak pracy obojga, brak środków do życia, brak samodzielnego mieszkania).

METODA

Do badań wykorzystano Macierz Stylów Społecznych (MSS) D.W. Merrilla i R. Reida. Jest to metoda umożliwiająca diagnozowanie charakterystycznych dla człowieka wzorów zachowań komunikacyjnych, określanych stylem społecznym. Obejmuje on względnie stałe zachowania werbalne i niewerbalne w komunikacji interpersonalnej. Pierwowzorem tej metody był zestaw 150 przymiotników J.W. Taylor, które służyły do wyróżnienia pięciu skal opisujących ludzkie zachowanie: pewność siebie, troskliwość, konformizm, rozważa i surowość zasad (Merrill, Reid, 1981). Ostateczna wersja metody powstała w wyniku zastosowania przez jej autorów analizy czynnikowej, co pozwoliło na wyróżnienie dwóch głównych skal: asertywności (stanowczości) i reaktywności (wrażliwości). Zastosowana wersja Macierzy Stylów Społecznych zawiera 60 przymiotników ułożonych dwubiegunowo. Wersja ta została zaadaptowana do warunków polskich przez A. Olejniczak (za: Lipińska-Grobelny, 1999). Rzetelność testu oceniono na podstawie współczynnika równoważności międzypółkowej, który dla skali asertywności wyniósł 0,93, a dla skali reaktywności 0,70. Z kolei trafność testu oceniano na podstawie analizy czynnikowej, co dało zadowalające rezultaty (Merrill, Reid, 1981). Rzetelność polskiej adaptacji MSS oszacowała A. Lipińska-Grobelny (1999) za pomocą współczynnika równoważności międzypółkowej Guttmana, który wyniósł dla skali asertywności 0,72, a dla skali reaktywności 0,74. Rzetelność oszacowano również metodą retestu, w odstępie czasu 4 tygodni między pierwszym i drugim badaniem. Uzyskano wartości 0,74 dla skali asertywności i 0,86 dla skali reaktywności. Trafność teoretyczna oraz czynnikowa okazały się wysokie dla badanych skal MSS.

Ludzie, wchodząc w interakcje z innymi, prezentują określony styl zachowania zwany też stylem społecznym. Zachowanie jednego człowieka determinuje zachowanie partnera interakcji. Zachowania werbalne i niewerbalne określone za pomocą dwóch wymiarów: asertywności (stanowczości) i reaktywności (wrażliwości), wpływają na jakość kontaktów międzyludzkich, skuteczność postępowania i komunikowania się. Macierz Stylów Społecznych może być stosowana w badaniach indywidualnych lub zespołowych osób dorosłych i młodzieży w postaci opisu własnego zachowania lub takiego samego opisu przez osoby znające badanego (Merrill, Reid, 1981). W badaniach

własnych zastosowano samoopis. Osoby badane miały zakreślić odpowiednią literę i cyfrę, która odpowiadałaby opisującemu ją przymiotnikowi.

WYNIKI BADAŃ

Zbadano style zachowań komunikacyjnych, czyli asertywność i wrażliwość u partnerów będących w związkach kohabitacyjnych i małżeńskich. Należy zaznaczyć, że wyniki uzyskane w skali asertywności interpretowane są odwrotnie, co nie dotyczy skali wrażliwości. Przykładowo wysokie wyniki oznaczają niską asertywność i wysoką wrażliwość.

Średnie wyniki asertywności i wrażliwości dla par kohabitujących i poślubionych zaprezentowano w tabeli 1.

Tab. 1. Forma związku a style zachowań komunikacyjnych partnerów i małżonków

Style zachowań komunikacyjnych	Związki kohabitacyjne (N = 240)		Związki małżeńskie (N = 280)		Analiza wariancji ANOVA	
	średnia	odchyl. standard.	średnia	odchyl. standard.	F	p
Asertywność	2,63	0,74	2,76	0,77	4,28	0,03
Wrażliwość	2,95	0,78	3,15	0,62	9,76	0,001

Źródło: opracowanie własne.

Osoby kohabitujące uzyskały istotnie niższe wyniki odnośnie do asertywności i wrażliwości niż osoby poślubione ($p < 0,05$). Świadczy to o tym, że partnerzy są bardziej asertywni – stanowczy, dominujący, szorstcy, przeważa u nich komunikacja formalna nad nieformalną oraz są mniej wrażliwi od małżonków. Ostatecznie należy stwierdzić, że małżonków cechują korzystniejsze style komunikacji, tj. niższy poziom asertywności i wyższy wrażliwości, niż partnerów będących w związkach kohabitacyjnych. O wrażliwości partnerów poślubionych świadczy przyjacielski wzór komunikowania się, przewaga komunikacji nieformalnej nad formalną, otwartość na potrzeby i stany emocjonalne rozmówcy.

Porównano style zachowań komunikacyjnych mężczyzn kohabitujących i żonatych oraz kobiet kohabitujących i mężatek.

Tab. 2. Style zachowań komunikacyjnych męża i partnera oraz żony i partnerki

Style zachowań komunikacyjnych	Partner (N = 120)		Mąż (N = 140)		Analiza wariacji	
	średnia	odchyl. standard.	średnia	odchyl. standard.	F	p
Asertywność	2,34	0,739	2,41	0,668	0,782	0,425
Wrażliwość	2,83	0,739	2,97	0,535	6,28	0,013
Style zachowań komunikacyjnych	partnerka (N = 120)		żona (N = 140)		analiza wariacji	
	średnia	odchyl. standard.	średnia	odchyl. standard.	F	p
Asertywność	2,92	0,865	3,09	0,733	4,30	0,039
Wrażliwość	3,07	0,808	3,32	0,620	10,45	0,001

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki dwuczynnikowej analizy wariacji (ANOVA) ujawniły, że asertywność nie różnicuje mężczyzn kohabitujących i żonaty. Wyższe wyniki dotyczące asertywności żon (3,09) wskazują na niższy poziom ich asertywnej komunikacji, niższe zaś u kobiet kohabitujących (2,92) odzwierciedlają wyższy poziom ich zachowań asertywnych. Bardziej wrażliwy i przyjacielski styl komunikowania się reprezentują mężatki (3,32) i mężowie (2,97) niż odpowiednio partnerki (3,07) i partnerzy (2,83) ze związków nieformalnych. Forma związku różnicuje style komunikacyjne partnerów, co dotyczy szczególnie kobiet.

Kobiety kohabitujące preferują bardziej asertywne style komunikowania się niż mężatki. Z kolei korzystniejszy – o niskiej asertywności i wysokiej wrażliwości, tj. przyjacielski styl komunikowania się jest właściwy dla mężatek.

Mężczyzn kohabitujących i poślubionych różnicuje poziom wrażliwości. Bardziej wrażliwy styl komunikacji ujawniają mężowie w porównaniu z partnerami ($p < 0,05$).

Biorąc pod uwagę, że płeć może określać style komunikacji (Rostowska, 2008; Lipińska-Grobelny, 2003), porównano poziom asertywności i wrażliwości kobiet i mężczyzn ze związków kohabitacyjnych i małżeńskich.

Partnerzy i partnerki, a także żony i mężowie różnią się poziomem asertywności i wrażliwości ($p < 0,001$). Mniej asertywne (o czym świadczą wyższe wyniki) okazały się partnerki (2,92) i żony (3,09) niż odpowiednio ich partnerzy (2,34) i mężowie (2,41).

Tab. 3. Style zachowań komunikacyjnych partnerek i partnerów oraz mężów i żon

Style zachowań komunikacyjnych	Partner (N = 120)		Partnerka (N = 120)		Test t-Studenta	
	średnia	odchyl. standard.	średnia	odchyl. standard.	t	p
Asertywność	2,34	0,74	2,92	0,87	-6,06	0,0001
Wrażliwość	2,83	0,74	3,07	0,81	-3,88	0,0001
	mąż (N = 140)		żona (N = 140)			
Asertywność	2,41	0,67	3,09	0,57	-8,34	0,0001
Wrażliwość	2,97	0,54	3,32	0,62	-6,31	0,0001

Źródło: opracowanie własne.

Kobiety cechuje wyższy poziom wrażliwości (partnerki 3,07; żony 3,32) niż mężczyźni (partnerzy 2,83; mężowie 2,97). Uzyskane wyniki badań potwierdzają, że płeć różnicuje style komunikacyjne partnerów.

DYSKUSJA WYNIKÓW

Z przeprowadzonych badań wynika, że pary kohabituujące i poślubione reprezentują inne style zachowań komunikacyjnych, wyznaczone poziomem wrażliwości i asertywności. Wspomniane różnice okazały się istotne statystycznie ($p < 0,05$). Kohabitujących partnerów charakteryzują zachowania komunikacyjne o większej asertywności i mniejszej wrażliwości niż małżonków. Wczesne badania M.A. Fitzpatrick, obejmujące związki małżeńskie tradycyjne i niezależne, pokazały różnice zachowań komunikacyjnych. Partnerzy tradycyjni byli bardziej otwarci, przedstawiali swe myśli i uczucia w konwersacji z partnerem, a także domniemywali, o czym on myśli, dążyli do dyskusowania wszystkich spraw, nawet mało ważnych. Z kolei pary niezależne podtrzymywały niekonwencjonalne zachowania, nie dążyły do otwartości i zaangażowania małżeńskiego, przejawiały tendencje do przypisywania partnerowi własnych myśli i odczuć (Dindia, Fitzpatrick, 1985). Wspomniane podejścia konstruowane były na podstawie analizy funkcjonowania i komunikowania się małżonków. Można je również odnieść do związków kohabitacyjnych jako takich, których relacje porównuje się z małżeńskimi czy wprost uznaje za małżeńskopodobne. Najbardziej zbliżone do kohabitacyjnych pary to te o niezależnym stylu funkcjonowania. Później prowadzone badania (Cohan, Kleinbaum, 2002) potwierdzają, że wzajemność w komunikacji jest mniej korzystna u par ze związków nieformalnych niż par małżeńskich. Z kolei niezależny styl funkcjo-

nowania osób kohabitujących przekłada się na ich mniejsze zaangażowanie w związek (Rhoades, Stanley, Markman, 2012a), czego przejawem jest słabo zorientowana na potrzeby partnera komunikacja. Prezentowane wyniki badań wskazują, że osoby o indywidualistycznym nastawieniu i słabo zaangażowane wybierają związek kohabitacyjny, który jednocześnie wzmacnia wspomniane cechy, co może uniemożliwiać trwałe i satysfakcjonujące funkcjonowanie. Podaje się również, że negatywna komunikacja werbalna i niewerbalna częściej występuje u partnerów kohabitujących niż poślubionych (Janicka, 2009; Kline i in., 2004; Stanley, Rhoades, Markman, 2006; Rhoades, Stanley, Markman, 2012b; Waite, Joyner, 2000). Przyjmuje ona postać krytyki, wzajemnego obwiniania się, złośliwych uwag, ironii, wyśmiewania, obrażania, ale również niepożądanych zachowań, takich jak popychanie, szturchanie, rzucanie przedmiotami itp. (Hahlweg, 1996).

Dotychczasowe badania dowiodły również, że szczególnie pary z doświadczeniem wielokrotnej kohabitacji wykazywały więcej niż małżeństwa, niepoprzedzone kohabitacją, zachowań polegających na stosowaniu: przymusu i kontroli, agresji werbalnej, negatywnej eskalacji zachowań. Ocenia się, że kohabitacja wiąże się z ryzykiem bardziej destrukcyjnych i sprzyjających podziałom zachowań komunikacyjnych. Jednocześnie uznaje się, że otwarty charakter związków kohabitacyjnych może negatywnie wpływać na zaangażowanie w związek ze względu na większe przyzwolenie na rozstanie partnerów, a tym samym na mniejszą staranność o rozwijanie konstruktywnej komunikacji (Cohan, Kleinbaum, 2002). Zaznacza się jednak, że podobieństwo wartości partnerów oraz praca nad komunikacją partnerską mają zasadnicze znaczenie, ponieważ nie tylko prowadzą do obniżenia sporów, lecz także do polepszenia pożądanej dla związku intymnej komunikacji. Autorzy badań podają, że może to przyczyniać się do nawet lepszych relacji w kohabitacji niż w małżeństwie (Orly, Haze, 2011).

Forma związku wyraźniej określa zachowania komunikacyjne kobiet niż mężczyzn. U partnerek kohabitujących częściej występuje asertywny styl komunikowania się niż u mężatek, co też powoduje u nich większe poczucie niezależności i może decydować o wyborze formy związku (Macklin, 1983). Podobne wyniki uzyskano w badaniach własnych. Korzystniejszy – o niskiej asertywności i wysokiej wrażliwości, tj. przyjacielski – styl komunikowania się cechuje kobiety zamężne, co dobrze rokuje dla związku. Za szczególnie niebezpieczny, dla właściwej komunikacji między partnerami, uznaje się bowiem krytycyzm żony. Narastanie negatywnych ustosunkowań, w wyniku tak przebiegającej komunikacji, może prowadzić nawet do rozwodu (za: Tryjalska, 2003).

Płeć również okazała się znacząca dla stylu komunikacji. Badania własne dowiodły, że partnerzy i partnerki oraz żony i mężowie różnią się poziomem asertywności i wrażliwości ($p < 0,001$). Mniej asertywne i bardziej wrażliwe okazały się partnerki i żony niż odpowiednio ich partnerzy i mężowie. Uzyskane wyniki z badań potwierdzają różnice dotyczące asertywności i wrażliwości wynikające z płci. Niewątpliwie styl

asertywny i racjonalny komunikowania się częściej spotykany jest u mężczyzn, natomiast kobiety cechuje wyższy poziom wrażliwości. W komunikacji mężczyźni bardziej koncentrują się na sobie, używają argumentów racjonalnych i poznawczych, są bardziej sprawczy i rywalizujący. Z kolei kobiety bardziej doceniają sferę uczuciową, dążą do wspólnotowości nazywanej ciepłem, współpracy, zabiegają o relację, a nawet bliską więź, poszukują wsparcia emocjonalnego i przejawiają większą gotowość do jego okazywania (Ivy, Backlund, 2016; Kaźmierczak, Plopa, 2012; Lipińska-Grobelny, 2003; Nęcki, 2000; Rostowska, 2008; Wojciszke, Szeleniak, 2010).

Okazuje się, że style komunikacyjne określa płeć i forma związku, jaki tworzą partnerzy. Trwanie w związku kohabitacyjnym, którego specyfika prowadzi do tzw. efektu kohabitacji (Smock, 2000; Xu, Hudspeth, Bartkowski, 2006; Mortensen i in., 2012), może wzmacniać niezależność partnerów i związane z nią asertywne style komunikacji. Nie można jednak wykluczyć, że ukształtowane wcześniej niekorzystne style komunikacyjne uniemożliwiają partnerom budowanie trwałego i stabilnego związku, selekcyjując ich do kohabitacji. Taki mechanizm określany jako efekt selekcji (Popenoe, Whitehead, 2004; Reinhold, 2010; Horn i in., 2013) pokazuje, że związek niezalegalizowany wybierają osoby, które nie nadają się do małżeństwa.

LITERATURA

- Ambert, A.M. (2009). *Divorce: Facts, Causes, and Consequences. Contemporary family trends*. Ottawa: The Vanier Institute of the Family.
- Braun-Galkowska, M. (1985). *Miłość aktywna. Psychiczne uwarunkowania powodzenia małżeństwa*. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX.
- Braun-Galkowska, M. (2003). Psychoprofilaktyka życia rodzinnego. W: I. Janicka, T. Rostowska (red.), *Psychologia w służbie rodziny* (10-18). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Cohan, C.L., Kleinbaum, S. (2002). Toward a Greater Understanding of the Cohabitation Effect: Premarital Cohabitation and Marital Communication. *Journal of Marriage and the Family*, 64(1), 180-192.
- Dindia, K., Fitzpatrick, M.A. (1985). Marital communication: Three approaches compared. W: S. Duck, D. Perlman (eds.), *Understanding personal relationships: An interdisciplinary approach* (137-157). London: Sage.
- Farnicka, M., Liberska, H. (2014). Transmisja międzypokoleniowa – procesy zachodzące na styku pokoleń. W: I. Janicka, H. Liberska (red.), *Psychologia rodziny* (185-202). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Gold, K.J., Sen, A., Hayward, R.A. (2010). Marriage and cohabitation outcomes after pregnancy loss. *Pediatrics*, 5, 125-202.
- Goodman, A., Greaves, E. (2010). *Cohabitation, marriage and relationship stability*. IFS Briefing Note London: Institute for Fiscal Studies.
- Gottman, J.N. (1979). *Marital interaction. Experimental investigations*. New York, San Francisco: Academic Press.

- Grove, T.G. (2016). *Porządkowanie rozmowy: relacje społeczne*. W: J. Stewart (red.), *Mosty zamiast murów* (331-348). Warszawa: PWN
- Grzesiuk, L. (1979). *Style komunikacji interpersonalnej*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Grzesiuk, L. (1994). *Studia nad komunikacją interpersonalną*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.
- Hahlweg, K. (1996). *Fragebogen zur Partnerschaftsdiagnostik (FPD)*. Göttingen-Bern-Toronto-Seattle: Verlag für Psychologie.
- Harwas-Napierała, B. (2008). *Komunikacja interpersonalna w rodzinie*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Harwas-Napierała, B. (2014). Specyfika komunikacji interpersonalnej w rodzinie ujmowanej jako system. W: I. Janicka, H. Liberska (red.), *Psychologia rodziny* (47-94). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Holman, T.B., Brich, P.J., Caroll, J.S., Doxey, C., Larson, J.H., Linford, S.T. (2001). *Premarital prediction of marital quality or breakup. Research theory and practice*. Dordrecht, Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- Horn, E.E., Xu, Y., Beam, Ch.R., Turkheimer, E., Emery, R.E. (2013). Accounting for the physical and mental health benefits of entry into marriage: a genetically informed study of selection and causation. *Journal of Family Psychology*, 27, 1, 30-41.
- Hsueh, A.C., Morrison, K.R., Doss, B.D. (2009). Qualitative reports of problems in cohabiting relationships: Comparisons to married and dating relationships. *Journal of Family Psychology*, 23, 2, 236-246.
- Ivy, D.K., Backlund, P. (2016). Język kobiet i mężczyzn. W: J. Stewart (red.), *Mosty zamiast murów* (273-290). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Jamieson, L., Anderson, M., McCrone, D., Bechhofer, F., Stewart, R., Li, Y. (2002). Cohabitation and commitment: partnership plans of young men and women. *Sociological Review*, 50, 3, 356-377.
- Janicka, I. (2009). Ryzyko kryzysów i konfliktów z związkach kohabitacyjnych. *Przegląd Psychologiczny*, 52, 3, 293-308.
- Janicka, I., Niebrzydowski, L. (1994). *Psychologia małżeństwa*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Janicka, I. (2008). Dynamika związku a wzajemna zależność kohabitujących partnerów. W: M. Bogdanowicz, M. Lipowska (red.), *Rodzinne, edukacyjne i psychologiczne wyznaczniki rozwoju* (71-82). Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Janicka, I. (2009). Stosunki partnerskie w związkach niemalżeńskich. *Przegląd Psychologiczny*, 1, 37-53.
- Janicka, I. (2014). Psychological Bond between Partners as a Determinant of their Commitment in a Lasting Relationship. W: H. Liberska (ed.), *Current psychosocial problems in traditional and novel approaches: the multiplicity of roles and difficulties experienced by human in life as determinants of well-being* (37-54). Bydgoszcz: Wydawnictwo UKW w Bydgoszczy.
- Jamieson, L., Anderson, M., McCrone, D., Bechhofer, F., Stewart, R., Li, Y. (2002). Cohabitation and commitment: partnership plans of young men and women. *Sociological Review*, 50(3), 356-377.
- Kaźmierczak, M., Plopa, M. (2012). *Komunikacja w bliskich związkach*. Warszawa: VIZJA PRESS&IT
- Karahan, T.F. (2007). The Effects of a Couple Communication Program on Passive Conflict Tendency Among Married Couples. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 7(2), 845-858.
- Kline, G.H., Stanley, S.M., Markman, H.J., Olmos-Gallo, P.A., Peters, M.S., Whitton, S.W., Prado, L.M. (2004). Timing Is Everything: Pre-Engagement Cohabitation and Increased Risk for Poor Marital Outcomes. *Journal of Family Psychology*, 2, 311-318.

- Kwak, A. (2005). *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- La Coste, L., Ginter, E.J., Whipple, G. (1987). Intrafamily communication and familial environment. *Psychological Reports*, 61(1), 115-118
- Lipińska-Grobelny, A. (1999). Macierz Stylów Społecznych (MSS) jako metoda oceny wzorów zachowania komunikacyjnego. *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Psychologica*, 3, 39-45.
- Lipińska-Grobelny, A. (2003). Płeć a determinanty zachowań komunikacyjnych przedstawicieli handlowych. W: S. Witkowski (red.). *Psychologiczne wyznaczniki sukcesu w zarządzaniu* (411-423). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Prace Psychologiczne LVII.
- Lipińska-Grobelny, A. (2008). Wybrane determinanty stylów zachowań komunikacyjnych przedstawicieli handlowych. *Roczniki Psychologiczne*, 1, 105-125.
- Macklin, E. (1983). Nonmarital heterosexual cohabitation. W: E. Macklin, R. Rubin (eds.), *Contemporary Families and Alternative Lifestyles: Handbook on Research and Theory* (49-74). London: Sage Publications.
- Merrill, D.W., Reid, R. (1981). *Personal styles and effective performance*. Radnor, P: Chilton.
- Mortensen, O., Torsheim, T., Melkevik, O., Thuen, F. (2012). Adding a baby to the equation. Married and cohabiting women's relationship satisfaction in the transition to parenthood. *Family Process*, 51, 1, 122-139.
- Nave-Herz, R. (2002). Wanden und Kontinuität in der Bedeutung, in der Struktur und Stabilität von Ehe und Familie in Deutschland. W: R. Nave-Herz. (ed.). *Kontinuität und Wandel der Familie in Deutschland* (45-69). Stuttgart: Enke.
- Nave-Herz, R. (2003). *Familie zwischen Tradition und Moderne*. Oldenburg: Bibliothek und Informationssystem der Universität.
- Nęcki, Z. (2000). *Komunikacja międzyludzka*. Kraków: Antykwa.
- Niebo, P.L., Smith, L., Prabhakar, S.M., Abraham, J., Mete, M.E. (2006). Personality and conflict communication patterns in cohabiting couples. *Journal of Research in Personality*, 40, 5, 829-840.
- Noller, P. (1980). Misunderstandings in marital communication: a study of couples nonverbal communication. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 1135-1148.
- Noller, P., Feeney, J.A. (2002). Communication, relationships concerns and satisfaction In Elary marriage. W: A.L. Vangelisti, H.T. Reis, M.A. Fitzpatrick (eds.), *Stability and Change in Relationships* (129-153). New York: Cambridge University Press.
- Oleś, M. (1998). *Asertywność u dzieci w okresie wczesnej adolescencji*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Orly, B., Haze, R. (2011). Performing cohabitation: Secular individualism and communication skills among Israeli committed cohabiters. *Journal of Social and Personal Relationships*, 28, 6, 790-808.
- Popenoe, D., Whitehead, B. (2004). *The State of Our Unions. The National Marriage Project*. Rutgers: The State University of New Jersey.
- Reinhold, S. (2010). Reassessing the link between premarital cohabitation and marital instability. *Demography*, 44, 3, 719-733.
- Rocznik demograficzny 2012* (2012). Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych.
- Rhoades, G.K., Stanley, S.M., Markman, H.J. (2009). Working with Cohabitation in Relationship Education and Therapy. *Journal Couple Relatsh Ther*, 8(2), 95-112.
- Rhoades, G.K., Stanley, S.M., Markman, H.J. (2012a). A longitudinal investigation of commitment dynamics in cohabiting relationships. *Journal Family Issues*, 33(3), 369-390.
- Rhoades, G.D., Stanley, S.M., Markman, H.J. (2012b). The impact of the transition to cohabitation on relationship functioning: Cross-sectional and longitudinal findings. *Journal of Family Psychology*, 26, 3, 348-358.
- Rostowska, T. (2008). *Małżeństwo, rodzina, praca a jakość życia*. Kraków: Wydawnictwo Impuls
- Rostowski, J. (1987). *Zarys psychologii małżeństwa*. Warszawa: PWN.

- Ryś, M. (1996). Jakość małżeństwa a komunikowanie się małżonków i sposoby rozwiązywania wzajemnych konfliktów. *Problemy Rodziny*, 5, 5-16.
- Slany, K. (2002). *Alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego w ponowoczesnym świecie*. Kraków: Zakład Wydawniczy NOMOS.
- Smock, P. (2000). Cohabitation in the United States: An appraisal of research themes, findings, and implications. *Annual Review of Sociology*, 26, 1, 1-20.
- Stanley, S.M., Rhoades, G.K., Markman, H.J. (2006). Sliding versus deciding: inertia and the premarital cohabitation effect. *Family Relations*, 55, 499-509.
- Tryjalska, B. (2003). Komunikacja między małżonkami niezadowolonymi ze związku. *Nowiny Psychologiczne*, 4, 5-14.
- Waite, L.J., Joyner, K. (2000). Emotional and Physical Satisfaction in Married, Cohabiting and Dating Sexual Unions: Do Men and Women Differ? W: E. Laumann, R. Michael, (eds.), *Sex, Love, Health in America* (239-269). University of Chicago Press.
- Wojciszke, B., Szelendak, M.A. (2010). Skale do pomiaru orientacji sprawczej wspólnotowości. *Psychologia społeczna*, 1(13), 57-70.
- Xu, X., Hudspeth, C.D., Bartkowski, J.P. (2006). The role of cohabitation in remarriage. *Journal of Marriage and Family*, 68, 261-274.

STYLE KOMUNIKACJI W ZWIĄZKACH KOHABITACYJNYCH

STRESZCZENIE: Celem badań było określenie stylów komunikacyjnych partnerów ze związków kohabitacyjnych.

Zbadano 120 par heteroseksualnych (240 osób), żyjących w związku kohabitacyjnym. Grupę kontrolną stanowiło 140 małżeństw (280 osób). W sumie przebadano 520 osób w wieku od 21 do 44 lat. Do badań wykorzystano Macierz Stylów Społecznych (MSS) D.W. Merrilla i R. Reida.

Wyniki badań wykazały, że zachowania komunikacyjne partnerów zależą od charakteru ich relacji. Partnerów kohabitujących charakteryzują zachowania komunikacyjne o większej asertywności i mniejszej wrażliwości niż małżonków.

SŁOWA KLUCZOWE: komunikacja, kohabitacja, małżeństwo

COMMUNICATION STYLES IN COHABITATION RELATIONSHIPS

SUMMARY: The objective of the research was to analyse communication styles in cohabitation relationships.

The group of 120 heterosexual couples (240 people) living in an informal relationship was examined. The control group consisted of 140 marriages (280 people). In total 520 people aged 21-44 were examined. In the study there was used the Social Style Matrix (MMS) by D. W. Merrill and R. Reid.

Results of the analysis indicated that communication styles of partners depend on the character of their relation. Partners in non-marital relationships are identified with higher assertiveness and lower sensibility in communication behaviour in comparison with married people.

KEYWORDS: communication, cohabitation, marriage